

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาการถ่ายทอดความรู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางให้โภชนาการ ความเชื่อ ความคิด การบริโภคนิสัย สุขภาพอนามัย การเลี้ยงดูเด็กเล็กกับค่านิยมการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ระบบเศรษฐกิจ การสื่อสารมวลชนที่รับจากกระแสภายนอกชุมชนและวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมในชุมชนชนบท ภายในครอบครัว และบทบาทของแม่ต่อการดูแลเด็กเล็ก การถ่ายทอดองค์ความรู้ของครอบครัว สังคมสู่พฤติกรรมทางให้โภชนาการเด็กเล็กเพื่อนำมาอธิบายให้เห็นถึงบทบาทของแม่และครอบครัว ต่อพฤติกรรมสุขภาพ เป็นการมองแบบองค์รวม (Holistic) ในการถ่ายทอดความรู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนโดยเฉพาะแม่และครอบครัวกับพิจารณาการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันอย่างมีความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถนำมาอธิบายถึงสิ่งที่จะทำการศึกษาวิจัยได้อย่างมีเหตุและผล

ในการดำเนินการวิจัยเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนไว้ดังต่อไปนี้

1. กำหนดประเด็นที่จะทำการศึกษาวิจัย คือ เรื่องความสัมพันธ์ของแม่กับการได้รับถ่ายทอดการให้โภชนาการแก่เด็กเล็ก
2. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย
3. การกำหนดขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
4. การสร้างและเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประเด็นในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นทำความเข้าใจต่อบริบทของ ชุมชน ครอบครัว มารดาผู้รับการถ่ายทอด ความเชื่อ ค่านิยมที่บริการให้โภชนาการ การเลี้ยงดูเด็กเล็ก อันจะส่งผลพฤติกรรมทางโภชนาการ ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มบางประการในอนาคต โดยมุ่งเน้นที่จะหาสาเหตุของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว และผลกระทบต่อพฤติกรรมทางให้โภชนาการ

ของเด็กเล็ก ผู้วิจัยได้จำกัดขอบเขตเนื้อหาของการศึกษาในเรื่องพฤติกรรมของมารดาในการให้โภชนาการแก่เด็กเล็กในชุมชนชนบทกับความสัมพันธ์ของความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม และการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนในการเลี้ยงดูเด็กเล็ก ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจากภายในและภายนอกชุมชนมากระทบต่อวิถีชีวิตของครอบครัวเพิ่มมากขึ้น ผู้วิจัยซึ่งได้กำหนดขอบเขตการศึกษา ตามประเด็นของการศึกษาดังนี้

ประเด็นของพฤติกรรมของมารดาในการให้โภชนาการแก่เด็กเล็กที่มีอยู่ในชุมชนชนบท

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

1.1 ชุมชนที่ศึกษาเกิดขึ้นเมื่อใด เกิดขึ้นอย่างไร มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดความรู้ด้านโภชนาการต่อการเลี้ยงดูเด็กเล็ก

1.2 ขนาดและโครงสร้างของชุมชน ในด้านพื้นที่ของหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน การขยายตัวของชุมชน

1.3 สภาพของชุมชนในอดีต ปัจจุบัน (ภาพรวมโดยทั่ว ๆ ไป) ต่อพฤติกรรมสุขภาพ การเลี้ยงดูเด็กเล็ก การปรับเปลี่ยนวิธีการดูแลถ่ายทอดความรู้และการรับรู้ของมารดา

1.4 การเปลี่ยนแปลงหรือการพิจารณาทางด้านเครื่องอุปโภค สาธารณูปโภค ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ค่านิยม วิถีชีวิตในการเลี้ยงดูเด็กเล็ก การให้โภชนาการของมารดา และครอบครัว

1.5 การติดต่อคมนาคมกับสังคมภายนอกชุมชน การใช้บริการทางด้านสาธารณสุขต่อสุขภาพอนามัยของเด็กเล็ก

2. ข้อมูลลักษณะทางประชากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในชุมชนที่มีผลต่อพฤติกรรมของมารดาในการให้โภชนาการแก่เด็กเล็ก

2.1 ลักษณะของครอบครัวในสังคม สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง

2.2 ความสัมพันธ์ภาพของสมาชิกในครอบครัว และระบบเครือญาติในหมู่บ้าน

2.3 ปัจจัยเอื้อต่อการเรียนรู้ของมารดาที่ได้รับสั่งสมจากในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา

2.4 การเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ด้านอาชีพกับความสัมพันธ์ของการรับรู้และถ่ายทอดเกี่ยวกับการให้โภชนาการแก่เด็กเล็กของมารดาและผู้เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดูเด็ก

2.5 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชน สื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ ทั้งหลาย มีผลกระทบต่อการเลี้ยงดูเด็กอย่างไร เป็นที่ยอมรับหรือไม่ อย่างไร ที่นำมาปฏิบัติ

2.6 ลักษณะทางโครงสร้างสังคม เช่น

- ลักษณะของประชากร เช่น อายุ เพศ การศึกษา
 - ลักษณะของครอบครัวเป็นอย่างไร (ครอบครัวเดี่ยว, ครอบครัวขยาย)
- กับการส่งผลกระทบต่อบทบาทของแม่และครอบครัวในการรับรู้และปฏิบัติต่อการเลี้ยงดูเด็กเล็ก
- ระบบการนับถือผู้อาวุโสในเครือญาติ การเชื่อฟังคนแก่ในปัจจุบันเป็นอย่างไรในอดีตเป็นอย่างไร
 - บทบาทของคนในชุมชน เช่น อสม. ศส.มช. ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน ในศูนย์เด็กเล็กในหมู่บ้าน ต่อพฤติกรรมทำให้โภชนาการแก่เด็กเล็กในชุมชน
 - การตัดสินใจการยอมรับระบบการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และการยอมรับจากภายนอก ผู้เกี่ยวข้องในการเลี้ยงดูเด็กเล็ก ต่อระบบการถ่ายทอดจากใครเป็นผู้ควบคุม มากน้อยเพียงใด

2.7 ลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจทั้งอดีตและปัจจุบัน

- แบบแผนการประกอบอาชีพของแม่ผู้มีลูกเล็ก (อาชีพ ช่วงเวลาที่ประกอบอาชีพ) ส่งผลต่อระบบการบริหารจัดการการดูแลเด็กเล็ก
- พฤติกรรมโภชนาการที่มีต่อเด็กเล็กกับช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอดีตและปัจจุบัน มีรอยต่อช่วงไหนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมาก เมื่ออาชีพของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม
- พฤติกรรมของแม่ต่อการเลี้ยงดูลูกในช่วงที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น กับแม่ที่มีเวลาดูแลลูกด้วยตนเองกับอาชีพที่อยู่ในชุมชน

2.8 ลักษณะโครงสร้างทางวัฒนธรรม ความเชื่อต่าง ๆ

- ความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ เช่น คนแก่กับลูกหลาน ผู้ใหญ่กับเด็ก พี่พาค้ายหรือขัดแย้งกัน ระบบการตัดสินใจ
- ระบบการอบรมสั่งสอน ว่ากล่าวตักเตือน ดูแลเอาใจใส่ การสืบทอดความรู้ทั้งในอดีตและปัจจุบัน
- พิธีกรรมในชุมชนที่นำมาใช้กับวิถีชีวิตประจำวันที่มีความสัมพันธ์ต่อการให้โภชนาการการดูแลเด็กเล็ก และให้คุณค่าทางความเชื่ออย่างไรต่อคนรุ่นใหม่

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ ของครอบครัว และชุมชนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน

3.1 บริบทของชุมชน และสังคมภายนอก ต่อการถ่ายทอดความรู้ การกล่อมเกลา พฤติกรรมในการเลี้ยงดูเด็กเล็กในชุมชนชนบท

3.2 บทบาทของครอบครัว บรรพบุรุษ (ปู่ ย่า ตา ยาย) ในการถ่ายทอดความรู้แก่ มารดา ในการเลี้ยงดูบุตร

3.3 ความสัมพันธ์ของครอบครัวกับผู้สูงอายุ พ่อแม่ พี่น้อง และญาติ และสังคมในชุมชน ระบบเครือญาติ และนอกระบบเครือญาติ

3.4 การรับรู้ ต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านโภชนาการของผู้เลี้ยงดูเด็ก ทั้งทางตรงและทางอ้อม

3.5 ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านระบบความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม การปฏิบัติของมารดา และผู้เลี้ยงดูเด็ก กับความสัมพันธ์ต่อการถ่ายทอดความรู้ และการเรียนรู้

3.6 ข้อมูลที่เป็นบริบททางสังคม และวัฒนธรรม กลุ่มที่มีบทบาทต่อการถ่ายทอดความรู้ด้านการให้โภชนาการ การเลี้ยงดูเด็กเล็ก เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทั้งที่เป็นระบบเครือญาติ และนอกระบบเครือญาติ ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานและเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (สุภางค์ จันทวานิช, 2536, หน้า 85)

3.7 อิทธิพลความเชื่อด้านโภชนาการของพ่อแม่และเด็กเล็กจะมีผลต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน และต่อการถ่ายทอด การรับรู้การเลี้ยงดูเด็กเล็ก ดั้งเดิม ที่ผ่านมา และในปัจจุบันอย่างไร

3.8 การถ่ายทอดพฤติกรรมด้านโภชนาการสู่ สภาพอนามัย มีการถ่ายทอดอย่างไร โดยใครเป็นผู้ควบคุม พฤติกรรมบ้าง ในห้วงเวลาต่าง ๆ ทั้งภาวะสุขภาพปกติและภาวะการเจ็บป่วย

3.9 การที่ชาวบ้านโดยเฉพาะพ่อแม่ที่กำลังอยู่ในช่วงของการมีบุตรที่ยังเล็กอยู่ ต้องออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน นำสิ่งที่เรียนรู้จากนอกชุมชนเข้ามาใช้อย่างไร เป็นที่ยอมรับหรือไม่ อย่างไรของครอบครัว

3.10 การปฏิบัติตัวของแม่ในห้วงเวลาต่าง ๆ ตั้งแต่ตั้งครรภ์ หลังคลอด กับเวลาของการเลี้ยงดูลูก การได้รับวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม จากการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับโภชนาการกับการดูแลตนเองของพ่อแม่ มีมาอย่างไร มีระบบต่อแนวคิด วิธีปฏิบัติจากใครบ้าง ที่มีบทบาทกับสิ่งที่ตนเองปฏิบัติ อันจะส่งผลต่อลูก

2. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสาร แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และรายงานการวิจัยที่มีนักศึกษานักวิชาการ หรือผู้รู้ท่านอื่น ๆ ได้ทำการศึกษาไว้ก่อนหน้า ค้นคว้าจากห้องสมุดต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายส่วน เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ หรือการกล่อมเกลางานสังคมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการณ์เลี้ยงดูเด็ก พฤติกรรมการณ์ถ่ายทอดความรู้ทั้งทางตรง และทางอ้อมด้านการให้โภชนาการของครอบครัว มารดาแก่เด็กเล็ก วัฒนธรรม ความเชื่อ แบบแผนการบริโภค การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทฤษฎี และแนวความคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พฤติกรรมการณ์บริโภค ความเชื่อ พฤติกรรมของบุคคล แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมและการถ่ายทอดความรู้ และการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการกำหนดกรอบและประเด็นสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลและการนำไปใช้

ความเชื่อ พฤติกรรมของบุคคล แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมและการถ่ายทอดความรู้ และการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการกำหนดกรอบและประเด็นสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลและการนำไปใช้อธิบาย การศึกษาที่เกี่ยวกับการถ่ายทอดความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการให้โภชนาการแก่เด็กเล็กของครอบครัวในชุมชนชนบท โดยศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นกรอบประเด็นคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล ศึกษาข้อมูลเอกสารที่ทางราชการจัดทำ และรวบรวมเป็นข้อมูลของชุมชน เพื่อประกอบในการวิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูลเพื่อช่วยให้ปัญหาของการวิจัยชัดเจนขึ้น

ผลการศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และกำหนดประเด็นที่จะศึกษา ในเรื่องการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการให้โภชนาการแก่เด็กเล็กของมารดาในชุมชนชนบท และเพื่อเป็นแนวทางทำให้เกิดแนวคิด และการวิเคราะห์ในเรื่องดังกล่าวให้เป็นระบบที่จะเอื้อต่อการลงภาคสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูลของหมู่บ้านที่จะทำการศึกษา จากนั้นจึงได้นำสิ่งที่ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์แล้ว มาจัดทำเครื่องมือการเก็บข้อมูลภาคสนาม แบบมีเค้าโครงในการศึกษาประเด็นต่าง ๆ แบบกึ่งมีโครงสร้าง

3. การกำหนดขอบเขตประชากร

ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งข้อมูลที่จะศึกษาด้วยประเด็นดังกล่าวที่กำหนดข้างต้น เป็นการศึกษาจากแหล่งข้อมูลด้วยกิจกรรม ดังนี้

การกำหนดขอบเขตประชากร การคัดเลือกชุมชน

ท้องถิ่นที่เลือกศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นพื้นที่ในชนบท 1 หมู่บ้าน ที่อยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองมากนัก สามารถสืบค้นประวัติความเป็นมาของชุมชน และการเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตของบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนได้อย่างชัดเจน และได้ปรากฏการณ์ของชุมชน ที่จะนำมาอธิบายต่อพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบการถ่ายทอดความรู้ของคนในชุมชน

ดังนั้นการวิจัยนี้ จึงเลือกไว้ 1 หมู่บ้าน คือ บ้านอ้อย หมู่ที่ 1 ตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่เกินไปนัก มีอาณาเขตการจัดการพื้นที่ที่ชัดเจน มีระบบทางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ การถ่ายทอดทางสังคม วัฒนธรรม ในการเลี้ยงดูเด็กโดยเฉพาะทางด้านการถ่ายทอดทางโภชนาการแก่แม่ และสังคมในครอบครัว ที่เป็นรูปธรรมพอที่จะทำการศึกษาได้ มีปรากฏการณ์ของสภาพสังคมวิถีชีวิตที่ดั้งเดิมและที่มีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิมที่ปรากฏให้เห็นชัด มีระบบความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่คล้ายคลึงกับวิถีชีวิตคนในเมือง และแบบดั้งเดิมผสมผสานกันอยู่ในชุมชน การแสวงหาอาหารเพื่อยังชีพ เปลี่ยนแปลงไป การประกอบอาชีพเข้าสู่เมืองมากขึ้น ทำให้กระทบต่อระบบการถ่ายทอดความรู้ด้านโภชนาการ ในการเลี้ยงดูเด็กเล็กในชุมชนมากขึ้น

วิวัฒนาการต่าง ๆ ของหมู่บ้านต่อวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน และครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการให้โภชนาการแก่เด็กเล็ก ระบบการถ่ายทอด การเรียนรู้ของมารดาในหมู่บ้าน

ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ผู้อาวุโสที่ได้สัมภาษณ์ในการศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เป็นผู้อาวุโสที่มีอายุมาก และสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน การถ่ายทอดความรู้ของบรรพบุรุษ คนในชุมชน ในห้วงเวลาเริ่มแรกจนถึงปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนรู้ของมารดาสู่การให้โภชนาการ และพัฒนาการดูแลลูกเล็ก การดูแลตนเองของมารดาในระหว่างตั้งครรภ์ และมารดาหลังคลอดบุตร กับการดูแลลูกเล็กว่ามีกระบวนการ ค่านิยม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อที่สั่งสมจากสภาพดั้งเดิม จากปู่ย่าตายาย เพื่อนบ้าน ตลอดจนผู้นำในชุมชนที่มีบทบาททางด้านสาธารณสุข ต่อการเลี้ยงดูเด็กเล็ก การเรียนรู้ที่ได้รับมาจากกระแสภายนอกชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางเงื่อนไขต่าง ๆ ของสังคม ระบบการศึกษาของหมู่บ้านกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมารดา

มารดาที่มีลูกอายุต่ำกว่า 5 ปี ในท้องถิ่น ที่มีบทบาทในการรับผิดชอบต่อการดูแลลูกเล็ก ทั้งแม่ที่มีอายุมากและอายุน้อย ที่สามารถให้ภาพของระบบการเรียนรู้ และการได้รับการถ่ายทอด ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี จากพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กับระบบการศึกษาที่ได้รับในปัจจุบัน และนอกระบบภายหลังจากการได้รับอย่างเป็นทางการ รวมทั้งความสัมพันธ์กันด้านอาชีพ เศรษฐกิจ

พ่อ แม่ ตา ยาย กลุ่มคนเหล่านี้เป็นผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับระบบการถ่ายทอดความรู้ในครอบครัว ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กเล็กในครอบครัว การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อต่าง ๆ สู่มารดาในครอบครัว และอาจจะเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดกลับจากลูกหลาน สู่ย่ายายจากกระแสภายนอกอีกหนทางหนึ่งที่เข้าไปในท้องถิ่น

4. การสร้างและเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสร้างและเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การถ่ายทอดความรู้

ผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจและสังเกตสถานการณ์เบื้องต้นแบบกว้าง ๆ ด้วยตนเองจากเอกสารทางราชการ และจากสภาพการณ์ทั่ว ๆ ไป ในหมู่บ้านในฐานะของนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยทำการบันทึกข้อมูลทางด้านกายภาพต่าง ๆ ในหมู่บ้านใช้เวลาประมาณ 2 วัน เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ทำการวิเคราะห์ข้อมูลในเบื้องต้น เพื่อใช้กำหนดขอบเขตพื้นที่ ทำการวางแผนการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ลงมือสร้างและเลือกเครื่องมือที่จะใช้ในการทำการวิจัยตามสภาพการณ์ที่พบจากข้อมูลเบื้องต้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือหลายอย่าง เพื่อผสมผสานในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสอดคล้องกับสถานการณ์ขณะนั้น ๆ ของชุมชนที่ทำการศึกษา ดังนี้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือหลายอย่าง เพื่อผสมผสานในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสอดคล้องกับสถานการณ์ขณะนั้น ๆ ของชุมชนที่ทำการศึกษา ดังนี้

การสัมภาษณ์ (Interview) ได้กำหนดการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) แบบกึ่งมีโครงสร้าง แนวคำถามเป็นคำถามลักษณะปลายเปิด กำหนดประเด็นสัมภาษณ์แบบกว้าง ๆ ตามที่ต้องการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายของการศึกษาว่าต้องการได้ข้อมูลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการถ่ายทอดความรู้ เรื่อง โภชนาการแก่แม่สู่การเลี้ยงดูเด็กเล็กในชุมชนชนบท โดยผู้สัมภาษณ์ จะปล่อยให้บรรยากาศของการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ไม่เป็นทางการ ไม่เคร่งครัดในเรื่องขั้นตอนและลำดับของคำถาม ระบุบริบทที่ ทิศนคติ และการให้ความหมายของบุคคลต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการจะช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ระหว่างผู้ถามและผู้ตอบ สามารถสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ตอบได้ ความรู้สึกปฏิกิริยาที่ซ่อนเร้นไว้ในใจที่แสดงออกมาในขณะพูดและไม่พูด และจะศึกษาควบคู่ไปกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (สุภางค์ จันทวานิช, 2537, หน้า 74-76) การเพิ่มหรือลดประเด็นการสัมภาษณ์เป็นไปตามสถานการณ์ของชุมชนที่ทำการศึกษาในขณะนั้น และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำเที่ยงตรง น่าเชื่อถือ และปราศจากความอคติในข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยตรวจสอบข้อมูลที่ได้ในแต่ละครั้งว่ามีความจริงมากน้อยเพียงใด โดยผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าว่าข้อมูลที่ได้นั้นถูกต้องหรือไม่ จากส่วนต่าง ๆ เช่น สัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informant Interview) เพราะเป็นผู้ให้ข่าวสำคัญอย่างกว้างขวาง และลึกซึ้ง ที่สำคัญ ๆ จะรู้ในเรื่องที่ต้องการตรงประเด็นกับที่กำลังศึกษาอยู่ นอกจากนี้ยังได้ข้อมูลที่ตรวจสอบจากแหล่งสถานที่ เวลา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยมีจุดสนใจอยู่แล้วพยายามหันความสนใจของผู้ถูกสัมภาษณ์ให้เข้าสู่จุดที่สนใจที่ต้องการในข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของระบบการถ่ายทอดที่แม่ได้รับรู้ด้านโภชนาการมาจากส่วนต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกครอบครัว กับประเด็นที่จะรวบรวมข้อมูลในสภาพข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านที่ทำการการศึกษา เช่น การศึกษาประวัติหมู่บ้าน ในการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมในระดับหมู่บ้านที่ช่วยอธิบายให้เห็นของการคลี่คลายของเศรษฐกิจสังคม การเปลี่ยนแปลงของประชากร การปรับตัวของสมาชิกหมู่บ้านต่อการเปลี่ยนแปลงตามกระแสของโลก และการเข้ามาของอิทธิพลภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน การเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ของอาชีพของประชาชนในหมู่บ้าน ที่เข้ามาในหมู่บ้านโดยผ่านกระบวนการ ที่เรียกกันว่า “การพัฒนา” ชัยนัต วรรณะภูติ (อ้างใน อุทัย ดุลยเกษม, บรรณาธิการ, 2536, หน้า 40-42) การศึกษาประวัติศาสตร์หมู่บ้าน ผู้วิจัยจะศึกษาหมู่บ้านตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน กับความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อันจะมีผลกระทบต่อระบบการถ่ายทอดด้านโภชนาการของมารดาที่ได้รับการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม กระแสการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ค่านิยมความเชื่อต่าง ๆ อย่างไรบ้างตามการแบ่งช่วงเวลา (Periodization)

การจดบันทึกภาคสนาม (Fieldnotes) ผู้วิจัยได้นำแบบบันทึกที่ได้จัดทำขึ้นอย่างง่าย ๆ ที่มีการระบุเหตุการณ์เนื้อหาอย่างกว้าง ๆ กับสิ่งที่สังเกตได้ตามความเป็นจริง ในวัน เวลา สถานที่ ที่ได้ทำการสังเกตขณะนั้น แล้วนำกลับมาตีความเบื้องต้นทันทีที่ได้ข้อมูลจากการสังเกต ในกิจกรรมต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อม เหตุการณ์ บุคคลที่ถูกสังเกต นำมาตีความโดยนำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นตัวประกอบ (Theoretical note) แสดงความคิดเห็น การที่ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการจดบันทึกเข้าร่วมในการศึกษา เพราะการจดบันทึกเป็นการสนับสนุนให้การวิจัยมีคุณภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งคุณภาพในการสังเกตด้วย การใช้ความจำอย่างเดียว อาจจะทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนได้ การจดบันทึกเป็นวิธีการสำคัญในการเก็บข้อมูล ทำให้การวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (อ้างแล้วใน สุภางศ์ จันทวานิช, 2537, หน้า 62-63) จึงได้มีการจดบันทึกทุกครั้งที่ทำการศึกษาข้อมูลในหมู่บ้าน แต่ผู้วิจัยได้คำนึงถึงวิธีการจดบันทึกที่ต้องทำอย่างมีระบบ และเป็นขั้นตอน ตามสถานการณ์ในขณะที่ทำการศึกษาวouldจะใช้วิธีการจดบันทึกอย่างไร โดยไม่ทำผู้ถูกวิจัยหรือมีความรู้สึกที่ไม่พอใจหรือเกิดความระมัดระวังตัวจนเกินไป ไม่เป็นธรรมชาติ ซึ่งเรื่องนี้ผู้วิจัยตระหนักเป็นอย่างยิ่ง

การสังเกตการณ์ (Observation) สุภางศ์ จันทวานิช (2537, หน้า 44-45) อธิบายว่าเป็นวิธีการหาข้อเท็จจริง เบื้องต้นในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น หรือปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมของบุคคลอย่างเอาใจใส่อย่างมีระบบ เพื่อวิเคราะห์หรือหาความสัมพันธ์ของสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นกับสิ่งอื่น ทำให้รู้พฤติกรรมของผู้ถูกวิจัยที่แสดงออกมาเป็นธรรมชาติ เป็นข้อมูลโดยตรงตามสภาพความเป็นจริง จัดเป็นข้อมูลแบบปฐมภูมิ ซึ่งมีความน่าเชื่อถือมาก ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการสังเกตตามแนวทางของ Lefland 1971 และอมร 2525 (อ้างใน สุภางศ์ จันทวานิช, 2537, หน้า 12) ได้ให้แนวทางในการสังเกต ดังนี้ การกระทำ (Acts) จากการใช้ชีวิตประจำวัน กิจกรรมปกติธรรมดาทั่ว ๆ ไป และวิถีชีวิต แบบแผนการกระทำ (Activities) ในกระบวนการเรียนรู้ ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ จะชี้ให้เห็นสภาพพบปะพบกันและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและชุมชนได้ ความสัมพันธ์ (Relationship) ระหว่างบุคคลในชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญจะช่วยให้วิเคราะห์โครงสร้างของสังคม ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เศรษฐกิจ และสภาพสังคม ในแง่มุมต่าง ๆ ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต การทำมาหากิน พฤติกรรมของบุคคลนั้น ต้องทำการสังเกตอย่างเป็นระบบ มีจุดมุ่งหมายตามกรอบในการสังเกตที่กำหนดไว้แล้ว ผู้วิจัยจึงได้นำการสังเกตที่ได้มาจดบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดความเข้าใจ สามารถเก็บข้อมูลได้ลึกซึ้งตามความเป็นจริงมากขึ้น ตัวผู้วิจัยจะเข้าไปร่วมกิจกรรมในงานประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เช่น งานขึ้นบ้านใหม่ งานปอยหลวง งานสงกรานต์ เป็นต้น ทำให้ได้ข้อมูลจากการสังเกต ด้านพฤติกรรมของบุคคล กับความสัมพันธ์ด้านการดำรงชีวิตในปัจจุบัน กับการเลี้ยงดูเด็กเล็กในด้านโภชนาการกับด้านอื่น ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความสอดคล้องกับเวลาในขณะนั้นเป็นอย่างไร โดยมุ่งที่จะหาคำตอบ

กับความสัมพันธ์ด้านการดำรงชีวิตในปัจจุบัน กับการเลี้ยงดูเด็กเล็กในด้านโภชนาการกับด้านอื่น ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงความสอดคล้องกับเวลาในขณะนั้นเป็นอย่างไร โดยมุ่งที่จะหาคำตอบ ความเข้าใจต่อปรากฏการณ์ ทางสังคมที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไข ปัจจัยอะไรบ้าง มุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์ ของคนมากกว่าตัวตนเอง เพราะเป็นการแสดงออกในพฤติกรรมสังคมที่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จากการสังเกตภาพรวมทุกแง่มุมที่สามารถนำมาสัมพันธ์และประเมินข้อสังเกตได้ อย่างชัดเจนได้

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ผสมผสานวิธีการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลจากเครื่องมือต่าง ๆ ร่วมกัน ตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่มีคุณภาพและมีความ สมบูรณ์ตามต้องการมากที่สุด

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้มีการกำหนดกรอบของการศึกษาชุมชน และศึกษา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน ทำการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว ขั้นตอน ต่อไปของการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยวางแผนในการดำเนินการ รวบรวมข้อมูลไว้เป็นขั้นตอน ดังนี้

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้นำชุมชน และครอบครัวที่ทำการศึกษาก่อนอื่นผู้วิจัย จะเข้าไปในหมู่บ้านที่จะทำการศึกษาในฐานะผู้เดินทางผ่านเข้ามาในหมู่บ้านแวะเวียนมาเพื่อใช้ บริการในร้านค้าที่จำหน่ายอาหารในหมู่บ้าน แล้วผู้วิจัยจึงได้เริ่มพูดคุยกับเจ้าของร้านค้า และ ชาวบ้านในหมู่บ้านที่มาซื้ออาหารในร้านค้านั้น จากนั้นผู้วิจัยจึงเริ่มแนะนำตัวเอง โดยเลือกที่จะ กำหนดสถานภาพและบทบาทของตนเอง ว่าเป็นใคร การที่เลือกบทบาทชนิดเปิดเผยในการศึกษา วิจัยครั้งนี้ เพราะได้สังเกตจากการเข้ามาในชุมชนเบื้องต้น และจากการคาดการณ์ที่ต้องการศึกษา คลุกคลีกับชาวบ้านเป็นเวลานานพอสมควร จึงเลือกบทบาทที่เป็นจริง จะได้ไม่ต้องระมัดระวังตัว มากจนเกินไป อีกทั้งยังเป็นผลดีต่อการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริง สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ หลายทางด้วย ฉะนั้นในการแนะนำตัวในชุมชน ได้แนะนำตัวเองใน 2 สถานภาพ คือ เป็นทั้ง เจ้าหน้าที่ที่ทำงานด้านวิชาการของสาธารณสุขหรืออนามัย และขณะนี้ก็ยังเป็นนักศึกษาจาก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่มีจุดมุ่งหมายจะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับด้านสุขภาพอนามัยของเด็กเล็กใน ชุมชน ในสภาพการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงของการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม สูงขึ้นนั้น มีผลกระทบต่อภาวะการเลี้ยงดูเด็กอย่างไรบ้าง มีผลต่อสุขภาพอนามัยของเด็กเล็กในชุมชนอย่างไร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยได้ชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ในการทำการศึกษาวิจัย และรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ของหมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

ในระยะแรกของการเข้าหมู่บ้าน และแนะนำตัวต่อชาวบ้าน กระทำอย่างไม่เป็นทางการ ในช่วงแรก ๆ ที่ชาวบ้านยังไม่รู้จักคุ้นเคย จากการสังเกตพบว่า ชาวบ้านมีความสนใจที่จะเข้ามาซักถามเสมือนเป็นแปลกหน้าเข้ามาในหมู่บ้าน แต่เมื่อผู้วิจัยได้แนะนำตัวให้เข้าใจถึงการเข้ามาในหมู่บ้านแล้ว ทุกคนจะมีความรู้สึกยินดีที่จะพูดคุยและให้ความร่วมมือในการที่จะให้ข้อมูลและให้คำแนะนำผู้วิจัยด้วยความเต็มใจ ทำให้การรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ สามารถทำได้สะดวกขึ้น ในด้านการเก็บข้อมูลกับกลุ่มแม่ ย่า ยาย ผู้นำชุมชน ในด้านสภาพอนามัยของบุตรหลานของชาวบ้านเอง จะไม่มีปัญหามากนัก เพราะทั้งนี้ชาวบ้านมีความสนใจในเรื่องสุขภาพของตนเองและครอบครัวอยู่แล้ว แต่ผู้วิจัยก็ยังพบหลายสิ่งหลายอย่างที่ที่น่าสนใจ ที่จะศึกษาให้ลึกซึ้งอยู่อีกมาก ในหลาย ๆ มุมมอง แบบองค์รวมของชุมชนและครอบครัว และสิ่งที่ผู้วิจัยได้ทำในช่วงแรก ๆ ของการเข้าหมู่บ้านที่มีความจำเป็นและสำคัญมาก ก็คือ ผู้วิจัยได้หาข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านบุคคลสำคัญต่าง ๆ ในหมู่บ้านทั่วไป และทางด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในหมู่บ้าน ที่จะทำการศึกษาค้นคว้าจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำตำบลก่อน เมื่อได้ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้แนะนำตัวเองกับอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เพื่อให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้แนะนำแหล่งที่จะค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการศึกษา และแหล่งที่น่าสนใจต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลจากตัวของ อสม.เอง พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยได้เข้าไปพบผู้นำหมู่บ้านที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขคนอื่น ๆ และที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ และเป็นแหล่งข้อมูลที่จะเข้าไปศึกษาได้ถึงประวัติศาสตร์หมู่บ้านในอดีตจนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดียิ่ง ตลอดจนด้านการประกอบพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของหมู่บ้านที่ยึดถือกันมาจนถึงปัจจุบัน และที่สูญหายไป อันจะมีส่วนสัมพันธ์กับระบบการถ่ายทอดความรู้ของครอบครัวและชุมชนแก่แม่สู่การเลี้ยงดูเด็กเล็กของคนในชุมชนบ้านอ้อย

ช่วงเดือนธันวาคม 2538 เป็นระยะแรกที่ผู้วิจัยเริ่มเข้าไปในหมู่บ้านอ้อย ได้มีโอกาสพบกับชาวบ้านอ้อยเป็นกลุ่มคนเฒ่าคนแก่ และกลุ่มหนุ่มสาวที่ร่วมแรงร่วมใจในงานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ของบ้าน ซึ่งเพิ่งแยกครอบครัวจากครอบครัวใหญ่ จึงเป็นโอกาสที่ผู้วิจัยได้เข้าไปแนะนำตัว สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มคนเฒ่าคนแก่และกลุ่มแม่บ้าน ผู้วิจัยถือโอกาสเสนอตัวเอง เข้าเป็นลูกเป็นหลานคนหนึ่งของหมู่บ้าน ในครั้งนี้ก็ได้ถามเจาะลึกอะไร เพียงแต่ได้ทำความรู้สึกและสร้างความสัมพันธ์ความคุ้นเคยกับกลุ่มดังกล่าวเอาไว้ก่อน และด้วยน้ำใจไมตรีของชาวบ้าน ได้เปิดทางให้ผู้วิจัยได้เข้ามาเยี่ยมเยียนกับพวกเขาบ่อย ๆ เพราะยินดีต้อนรับให้ความร่วมมือตลอดเวลา ทำให้การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นไปด้วยความราบรื่น

ระยะต่อมาผู้วิจัยได้เข้าศึกษาในหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอ จนชาวบ้านได้ให้ความสนิทสนม มีความเป็นกันเอง จนทำให้การเข้าออกหมู่บ้านอ้อย เหมือนกับเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน หลังจากได้คุ้นเคยกับชาวบ้านแล้ว ผู้วิจัยเริ่มเยี่ยมเยียนตามบ้าน เข้าร่วมกิจกรรมงานบุญของหมู่บ้านบ้างตามโอกาส และเข้าศึกษาพูดคุยกับผู้รู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน การดำรงชีวิต ความ

สัมพันธ์ของครอบครัวกับชุมชน ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวในชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การได้รับข่าวสาร การศึกษาทั้งภายในและภายนอกชุมชน เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงที่กระทบจากภายในและภายนอกชุมชน ที่มีบทบาทต่อพฤติกรรมทำให้โภชนาการของมารดาแก่เด็กเล็ก การถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ ค่านิยม ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในการเก็บข้อมูลได้มีการกำหนดประเด็นคำถามเอาไว้ล่วงหน้า ตามกรอบแนวคิดของการศึกษา การเก็บรวบรวมในขั้นนี้จะนำมาวิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูลตลอดระยะเวลาของการศึกษา เพื่อจะได้ข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้อง ถ้าหากมีประเด็นใดที่ต้องการเพิ่มเติม ผู้วิจัยย้อนกลับเข้าไปในครอบครัวที่ได้ทำการศึกษาอยู่ตลอดระยะเวลาการทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหาออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ แล้วจัดบันทึกไว้ ส่วนที่สอง คือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลเชิงบรรยายประกอบการนำมาเป็นข้อสรุปที่จะเอื้อต่อเป้าหมายของการวิจัยที่มุ่งเน้นให้เห็นถึงวิธีการถ่ายทอดความรู้ พฤติกรรมความเชื่อ ค่านิยม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมต่าง ๆ การวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการให้โภชนาการของมารดาต่อการดูแลเด็กเล็กในท้องถิ่น วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เลือกใช้ครั้งนี้ได้มีการนำข้อมูลที่ได้แต่ละช่วงเวลามาวิเคราะห์อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการเก็บข้อมูล โดยจัดทำให้เป็นระบบตั้งแต่เริ่มระยะแรก ๆ ระยะเวลาการเก็บข้อมูล โดยจัดทำให้เป็นระบบตั้งแต่เริ่มระยะแรก ๆ จัดวิเคราะห์ความหมายเนื้อหาตามเหตุการณ์ต่าง ๆ แยกแยะแต่ละปรากฏการณ์ออกเป็นส่วน ๆ ที่จะตอบคำถามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งในความสัมพันธ์ของสถานการณ์ กิจกรรม การกระทำด้านพฤติกรรม ความหมายที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับการกระทำหรือกิจกรรมต่าง ๆ (สุภางค์ จันทวานิช, อ้างแล้ว หน้า 134-135) ให้มีความเชื่อมโยงกับด้านความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐานของสังคม เพื่อวิเคราะห์หาคำอธิบาย และข้อสรุปใหญ่ต่อปัญหานั้น ๆ เป็นคำตอบประเด็นหรือปัญหาต่าง ๆ ในการศึกษาครั้งนี้ที่จะสามารถทำให้เห็นถึงปรากฏการณ์ การถ่ายทอดความรู้ด้านโภชนาการแก่มารดาต่อการเลี้ยงดูเด็กเล็กในท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละครั้ง จะมีวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า เพื่อหาข้อสรุปประเด็นปัญหาที่เก็บในแต่ละระยะของข้อมูลที่ต่างเวลาต่างแหล่งสถานที่ แหล่งบุคคลผู้ให้ข้อมูลที่มาจากหลายแหล่งจะเหมือนกันหรือไม่ เพื่อการเปรียบเทียบข้อมูล ค้นหาส่วนที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงของข้อมูลที่ศึกษากับปัจจัยต่าง ๆ จะนำมาเป็นตัวกำหนดประเด็นปัญหาแล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ในภาคสนาม นำมาวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่งกับข้อสรุปจากการวิเคราะห์ในระยะแรก ๆ จนกระทั่งได้ข้อสรุปที่สามารถนำมายืนยัน แนวคิด ทฤษฎี และตอบ

ข้อสมมติฐานได้อย่างชัดเจน (ชยันต์ วรรณะภูติ, 2536, หน้า 145-148) พอสรุปได้ว่าการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการใช้ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วตามสถานะความเป็นจริงมาอธิบายปัญหาที่ต้องการศึกษาและอาศัยข้อมูลด้านอื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นภาพรวม (Holistic View) เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์มิติในด้านต่าง ๆ ได้ชัดเจนขึ้น โดยอาศัยเครื่องมือทางทฤษฎีมาอธิบายและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรม กับการถ่ายทอดความรู้ พฤติกรรมด้านโภชนาการในท้องถิ่น